

Somu akordeona mūzikas attīstība un tradīcijas

Akordeons Somijā parādījās 19. gadsimta beigās un sākotnēji tika plaši izmantots lauku muzicēšanas tradīcijās un sadzīvēs svinībās. Instrumenta mobilitāte un skaņas daudzveidība veicināja tā strauju izplatību, un akordeons kļuva par nozīmīgu tautas mūzikas sastāvdaļu.

Somijas akordeona un bajāna mūzika sāka strauji attīstīties līdz ar pirmo akordeona rūpnīcu parādīšanos valstī. Pirmā rūpnīca tika atvērta 1932. gadā, bet nākamās – 1933. un 1934. gados. Šis fakts būtiski veicināja instrumenta pieejamību un popularitāti, kā arī sekmēja profesionālās izpildītājmākslas attīstību.

20. gadsimta otrajā pusē Somijā sākās mērķtiecīga akordeona profesionalizācija un integrēšana akadēmiskajā mūzikā. Akordeons tika iekļauts mūzikas skolu un konservatoriju programmās, un Sibēliusa akadēmija Helsinkos kļuva par vienu no nozīmīgākajiem akordeona pedagoģijas un izpildītājmākslas centriem. Šajā laikā izveidojas profesionālā akordeona izpildītāju paaudze, kā arī tika paplašināts repertuārs, radot oriģinālskaņdarbus akordeonam solo, kameransambļiem un simfoniskajam orķestrim. Akordeons pakāpeniski ieguva līdzvērtīgu statusu citiem akadēmiskajiem instrumentiem.

Somu komponisti būtiski veicināja akordeona repertuāra attīstību un akordeona mūzikas izplatīšanu Skandināvijas valstīs. Pie pirmajiem nozīmīgajiem somu komponistiem minami Lasse Pihlajama (*Lasse Pihlajamma*), Erkki Jokinens (*Erkki Jokinen*), Matti Murto (*Matti Murto*), Petri Makkonens (*Petri Makkonen*), Kalevi Aho (*Kalevi Ensio Aho*), Jukka Tiensuu (*Jukka Santeri Tiensuu*), kuri devuši ievērojamu ieguldījumu Somijas akordeona un bajāna nošu repertuārā papildīšanu. Viņu darbi paredzēti gan solistiem, gan dažādu sastāvu ansambļiem, gan arī orķestrim.

Par vienu no pazīstamākajiem un starptautiski atzītākajiem Somijas komponistiem tiek uzskatīts Petri Makkonens. Viņa skaņdarbi akordeonam guvuši plašu popularitāti daudzu izpildītājmākslinieku vidū. Profesionālā bajāna studijas viņš uzsaka 14 gadu vecumā pie pedagoga Heidi Velamo (*Heidi Velamo*) Jāna Sibēliusa akadēmijā Helsinkos. Vēlāk akadēmijā viņš studēja instrumenta spēli pie Matti Rantanena (*Matti Juhani Rantanen*), bet kompozīciju pie Heikki Valpola (*Heikki Valpola*) un Olli Kortekangas (*Olli Paavo Antero Kortekangas*).

P. Makkonena mūzikas valodai raksturīga dažādu stilu sintēze, apvienojot somu folkloras mūziku, baroka un klasicisma stilistiku, rokmūziku un džezu. Nereti visi šie stili sastopami vienā skaņdarbā. Komponista radošās darbības pamatjoma ir instrumentālā mūzika, īpašu uzmanību pievēršot bērnu repertuāram. Skaņdarbs *Lidojums laikā* (*The Flight Beyond the Time*), kas sacerēts 1997. gadā pēc Somijas Akordeonistu asociācijas pasūtījuma, tika izvēlēts kā obligātais skaņdarbs pasaules mēroga konkursā *Pasaules kauss* (*Coupe Mondiale*).

P. Makkonens ir vairāku spilgtu skaņdarbu autors, tostarp *Deja četriem virtuoziem*, *Dziesmas bajānam* un *Tango-tokāta*. Lielu popularitāti ieguvusi arī bērnu svīta *Kosmiskā mūzika* (*Avaruusmusiikkia*), kas sastāv no četrām daļām: *Tautas dziesma no Urāna* (*Kansanlaulu Uranukselta*), *Tautas deja no Neptūna* (*Kansantanssi Neptunuselta*), *Peldošais zvaigžņu puteklis* (*Leijailua Tahtisumussa*), *Piena Ceļa varoņi* (*Linnunradan Sankarit*). Minēto svītu raksturojoši fragmenti pievienoti pielikumā kā ilustratīvais materiāls (skat. 1. pielikumu). Pilns skaņdarba nošu izdevums pieejams skolas bibliotēkā.

Nozīmīgu lomu akordeona attīstībā Somijā ieņēma arī izpildītājmākslinieki. Matti Rantanen bija viens no pirmajiem profesionālajiem izpildītājmāksliniekiem, kurš veicināja instrumenta akadēmiskā statusa nostiprināšanu un aktīvi iesaistījās pedagoģiskajā darbā. Mika Vairinens (*Mika Varinen*) guva starptautisku atzinību kā solists un somu komponistu mūzikas popularizētājs ārpus Somijas. Kimmo Pohjonens (*Kimmo Pohjonen*) pārstāvēja eksperimentālu pieeju akordeona spēlei, pavienojot tautas mūzikas elementus, elektroniku un perfomanču mākslu, tādējādi būtiski paplašinot priekšstatu par akordeona mūsdienu mūziku.

Mūsdienās akordeons Somijā ir pilntiesīgs akadēmiskais instruments, kas tiek izmantots gan klasiskajā, gan tautas, džeza un eksperimentālajā mūzikā. Aktīva koncertdzīve, festivāli, konkursi un pedagoģiskie projekti nodrošina akordeona tradīciju nepārtrauktu attīstību. Somu akordeona mūzikas pieredze ir nozīmīga arī metodiskajā darbā, jo tā uzskatāmi parāda instrumenta attīstību no tautas muzicēšanas līdz profesionālai koncertpraksei, kā arī uzsver repertuāra, stilu daudzveidības un laikmetīgo tehniku nozīmi mācību procesā.

1. Pielikums

P. Makkonens – *Kosmiskā mūzika*

Petri Makkonen
AVARUUSMUSIIKKIA

1. KANSANLAULU URÄNUKSELTA

Folk song from Uranus

2. KANSANTANSSI NEPTUNUKSELTA

Folk-dance from Neptune

3. LEIJAILUA TÄHTISUMUSSA

Floating in the Star Dust

4. LINNUNRADAN SANKARIT

The Heroes of the Milky Way

1. KANSANLAULU URANUKSELTA

Folk song from Uranus

Misterioso ♩ = 48

ilmanappi / air button

Petri Makkonen

2. KANSANTANSSI NEPTUNUKSELTA

Folk-dance from Neptune

 Giocoso ♩ = 96 Petri Makkonen

The first system of musical notation is in 2/4 time. The treble clef staff begins with a melody marked *mf*. The bass clef staff has a whole rest in the first measure, followed by a half note G2 in the second measure, and a half note F2 in the third measure. A box labeled "S.B." is positioned below the first measure of the bass staff. The system concludes with a double bar line.

The second system continues the piece. The treble clef staff features a melody marked *f*. The bass clef staff provides accompaniment with half notes G2, F2, E2, and D2. The system ends with a double bar line.

The third system continues the piece. The treble clef staff has a melody marked *f* in the first measure, which then changes to *mf* for the remainder of the system. The bass clef staff features half notes G2, F2, E2, and D2, with some notes marked with an accent (>). The system ends with a double bar line.

The fourth system continues the piece. The treble clef staff has a melody marked *f*. The bass clef staff features half notes G2, F2, E2, and D2, with some notes marked with an accent (>). The system ends with a double bar line.

3. LEIJAILUA TÄHTISUMUSSA

Floating in the Star Dust

Tranquillo molto ♩ = 48

cantabile

Petri Makkonen

p sempre legatissimo

p

B.B.

mp

mf

4. LINNUNRADAN SANKARIT

The Heroes of the Milky Way

^{*)} *Furioso* ♩ = 200 Petri Makkonen

S.B.

gliss.

molto

gliss.

molto

m

^{*)} Soita "normaalista" asemasta / Exact pitch notation

Literatūras saraksts

Имханицкий, М. И. (2004), *Музыка зарубежных композиторов для баяна и аккордеона*. Москва: М., РАМ им. Гнесиных, 375

Makkonen, P. (2005), *Works for Accordion and Bayan*. Helsinki: Sulasol Publishing

Bendston, M. (2002), *The Accordion in Nordic Countries*. Helsinki: Nordic Music Publications